

1927) okunmuş mevlidiyeleri kaydetmiştir. Mağrib'de müveşşah tarzında mevlidiye yazarlar arasında İbn Zâkûr, İbnü'l-Hâc Muhammed b. İdrîs el-Amrâvî, İbnü'l-Hâc es-Sülemî, İbnü't-Tayyib el-Alemî ve İdrîs es-Sinânî gibi şairler görülür.

Mevlidiyeler şekil itibarıyla genellikle planlı kasideye uyar. Ancak giriş (neşib ve rahîl) kısmında peygamber aşkı, Medine'ye hayalî yolculukla Mekke'de hac vazifesinin ifası söz konusu edilir. Medih kısmında da diğer mevlid metinlerinde olduğu gibi Hz. Peygamber'in doğumu ve şiretiyle ilgili temalar işlenir. Sonuç kısmında ise sarayında mevlidiyenin okunduğu hükümdarla veliahdı ve ailesi övülür; kaside onlara hayır dua ile bitirilir. Halk şairlerinin mevlidiyelerinde ise hükümdara övgü kısmı yer almaz.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, "Mevlid", II, 62; Süleyman Çelebi, *Mevlid* (nşr. Faruk Kadri Timurtaş), İstanbul 1970, neşreden in önsözü, s. III-IV; İbn Dihye el-Kelbî, *el-Mu'trib* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî v.dğr.), Kahire 1954, neşreden in girişi, s. 16; İbnü'l-Ahmer, *Neşîrû ferâ'idü'l-cümân* (nşr. M. Rıdvân ed-Dâye), Beyrut 1967, neşreden in girişi, s. 47-48, 175-176, 186-188; İbn Haldûn, *et-Ta'rif bi'bn Haldûn*, Beyrut 1979, s. 72-76, 89-92; Makkarî, *Nefhu't-tib*, VI, 449-451, 510-515; İfrenî, *Nûzhetü'l-hâdî bi-ahbâri mülûki'l-kamî'l-hâdî* (nşr. O. Houdas), Paris 1888, s. 145-157; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıfâzâtü't-tevfikiyye*, Kahire 1980, I, 226-231; Ahlwardt, *Verzeichniss*, IX, 115, 117, 118, 120, 128; Zekî Mübârek, *el-Medâ'ihu'n-nebeviyye fi'l-edebi'l-Arabî*, Sayda - Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-asriyye), s. 244-253; Brockelmann, *GAL*, I, 250, 268; *Suppl.*, I, 443, 473, 616; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 787; Ahmed Emîn, *Kâmusü'l-âdât ve't-tekalid*, Kahire 1953, s. 387-398; Muhammed Hadj Sadok, "Le mawlid d'après le mufti-poète d'Alger Ibn Ammâr", *Mélanges Louis Massignon*, Damascus 1957, II, 269-292; Abbas el-Cerrârî, *ez-Zecel fi'l-Mağrib*, Rabat 1970, s. 466-472; a.mlf., *el-Edebü'l-Mağribî*, Rabat 1986, I, 141-167; Abdülazîz el-Fiştâlî, *Menâhilü's-safâ* (nşr. Abdülkerîm Küreyyim), Rabat 1972, s. 235-252; Hikmet Ali el-Evsi, *el-Edebü'l-Endelüsî*, Kahire 1976, s. 235-237; Şevkî Dayf, *Târîhu'l-edeb*, V, 409, 414-416; VI, 351-352, 363-365, 760-766; IX, 297-301; Abdülkâdir Zimâme, *Ebû'l-Velîd İbnü'l-Ahmer*, Dârülbeyzâ 1399/1979, s. 172-177; Cevdet er-Rikâbî, *el-Edebü'l-Arabî mine'l-inhidâr ile'l-izdirâr*, Dimaşk 1403/1983, s. 178-184; M. Meclîd es-Saîd, *eş-Şi'rî fi'ahdi'l-Murâbitin*, Beyrut 1985, s. 269-277; Ahmed Fevzi el-Hîb, *el-Hareketü's-şiriyye*, Beyrut 1406/1986, s. 100-125; Fevzi Sa'd İsâ, *eş-Şi'rü'l-Endelüsî*, İskenderiye 1991, s. 21-23; I. Goldziher, "Le culte des saints chez les musulmans", *RHR*, II (1891), s. 257-351; M. Ben Cheneb, "Poème en l'honneur du prophète", *RAfr*, LIV (1910), s. 182-190; E. Sidaway, "Les manifestations religieuses de l'Égypte moderne", *Anthropos*, XVIII-XIX, Boenos Aires 1923-24, s. 278-296; Abu Chama, "Origine du mawlid", *Bulletin d'études arabes*, V, Paris 1945, s. 147 vd.; A. Salmi, "Le genre des poèmes de

nativité (mawludiyya-s) dans le royaume de Grenade et au Maroc du XIIIe au XVIIe siècle: Les mawlidiyyât d'Ibn Zamrak", *Hespéris*, sy. XLIII, Paris 1956, s. 335-435; a.mlf., "Mawlidiyya", *EP* (Fr.), VI, 889-890; M. Tayyib Okîç, "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri", *İİFD*, sy. 1 (1976), s. 22; Ahmet Kavas, "Afrika'da Mevlid Uygulamaları", *Diyanet İlmî Dergi*, Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) özel sayısı, Ankara 2000, s. 559-574; H. Fuchs - Necla Pekolcay, "Mevlid", *İA*, VIII, 172-174; H. Fuchs - [F. de Jong], "Mawlid", *EP* (Fr.), VI, 886-888; J. Knappert, "Mawlid", a.e., VI, 888-889; İsmet Parmaksızoğlu, "Mevlid", *TA*, XXIV, 87; İsmail Durmuş, "İbn Zümrek", *DİA*, XX, 472-473.

İSMAİL DURMUŞ

□ TÜRK EDEBİYATI. Diğer İslâm edebiyatlarına nisbetle mevlidlerin Türk edebiyatında ayrı bir yeri vardır. Çoğunlukla manzum kaleme alınan bu eserler, Türk halkının peygamber sevgisinin bir göstergesi olarak sayı itibarıyla ve dinî türlerin hiç birinde görülmeyecek zenginliktir. Süleyman Çelebi'nin nazmettiği mevlidin herkes tarafından beğenilip okunmasından dolayı bu konu sonraki yıllarda da çokça işlenmiştir.

İlk Türkçe mevlid metni hakkında kaynaklarda açık bilgi yer almamakta ve Süleyman Çelebi'nin 812'de (1409) kaleme aldığı *Vesîletü'n-necât* adlı mesnevinin ilk mevlid olduğu görüşü yaygın bir şekilde kabul görmektedir. Ancak bundan önce Türkçe yazılmış mevlid benzeri eserlerin varlığı da bilinmektedir. Bunlardan biri Ahmed Fakih'e (ö. 650/1252) ait *Çarhnâme* olup *Vesîletü'n-necât*'in hâtıme kısmında *Çarhnâme*'dekine benzer ifadeler yer alır. Süleyman Çelebi'den kısa bir süre önce Erzurumlu Mustafa Darîr'in yazdığı

manzum-mensur eseri *Tercüme-i Siyer-i Nebî* de (yazılışı: 790/1388) yer yer mevlidi hatırlatmaktadır. Şiirlerin yanı sıra mensur kısımdaki bazı ilâvelerle Darîr'in yaptığı bu tercüme bir telif mahiyetindedir. Eserdeki manzum kısımlar bir mevlid metninden çok farklı olmadığı gibi *Vesîletü'n-necât*'in bazı yerleri de Darîr'in eseriyle ciddi benzerlikler göstermektedir. Bu sebeple Darîr'in siyerindeki manzum kısımların Türk edebiyatındaki ilk mevlid metni olması gerektiği ileri sürülmüştür.

Türkçe'de kaleme alınan mevlidlerin sayısı 200 civarındadır. Bunlar üzerinde yapılan çalışmalar bir kısmının Süleyman Çelebi'nin eserine aynen benzediğini, bir kısmının bazı motifler yönünden ayrılık gösterdiğini, gerisi kalanların ise tamamen farklı olduğunu ortaya koymuştur (Süleyman Çelebi, *Vesîletü'n-necât: Mevlid* [nşr. Pekolcay, Ankara 1993], s. 38).

Türkçe mevlid metinlerinin çoğu aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla ve mesnevi tarzında yazılmıştır. Ortalama 600-1400 beyitten oluşan mevlidlerde genellikle Hz. Peygamber'in doğumu üzerinde durulmakta, ardından mi'râcî ele alınmakta, çeşitli mucizeleri anlatılmakta, daha sonra vefatından bahsedilmektedir. Bu eserlerin hemen hepsi Ehl-i sünnet inancı doğrultusunda kaleme alınmış, yer yer âyet ve hadislerden iktibaslarla, telmihlerle desteklenmiş, birtakım iddiaların aksine çoğunda bid'at denebilecek fikirlerle yer verilmemiştir. *Vesîletü'n-necât*'in ve diğer bazı mevlidlerin sonundaki "Hikâye-i Deve, Hikâye-i Geyik, Hikâye-i Güvercin" gibi Hz. Peygamber'e nisbet

Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-necât* adlı mevlidinin en eski tarihli nüshasının ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3485)

edilen bazı mucizevî olaylara dair hikâyeler eserlere sonradan ilâve edilen destanî manzumelerdir ve bunların asıl mevlid metinleriyle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Mevlidler umumiyetle tevhid, münâcât ve na't ile (bazılarında ashâb-ı kirâma, çehâr-yâr-ı güzîne methiye ile) başlamakta, kâinatın zuhur kaynağı olan nûr-ı Muhammedî'den bahsedilerek Hz. Peygamber'in doğumuna geçilmekte, onun mi'râcî ve diğer mucizelerinin anlatılmasının ardından vefatı konusuna yer verilmekte, en sonunda Resûl-i Ekrem ve ashâbı başta olmak üzere eseri yazan, okuyan ve dinleyenler için bir dua ile sona ermektedir. Hemen her faslın bitiminde içinde Hz. Peygamber'e salâtin da bulunduğu tekrar beyitleri yer almaktadır. Bu beyitler *Vesîletü'n-necât*'ta, "Haşre dek ger denilirse bu kelâm / Niçe haşrola bu olmaya tamâm / Ger dilersiz bulasız oddan necât / Aşk ile derd ile eydin es-salât"; Şemseddin Sivâsî'nin mevlidinde, "Olmak istersen habîbe âşinâ / Ver salâtı bul onunla rûşenâ" şeklindedir.

Araştırmalar sonunda mevlid metnlerinden yetmişinin şairi tesbit edilmiştir: XV. yüzyıl: Süleyman Çelebi (yazılışı: 812/1409, bk. MEVLİD), Ârif (yazılışı: 842/1438), Kerîmî (yazılışı: 863/1459; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1693; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3723; DTCF Ktp., İsmail Saib Sencer, nr. 4574), Ahmed (yazılışı: 873/1468-69; Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 1642; Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 883, 1956; İÜ Ktp., TY, nr. 2314; Bursa İl Halk Ktp., nr. 502), Haffî (yazılışı: 883/1478; çok hacimli olan bu mevlid üzerinde Lale Tural ve Şecaattin Tural birer yüksek lisans tezi yapmışlardır [1991, 1993, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü]), Hocaoglu (yazılışı: 883/1478; İÜ Ed. Fak. Türkoloji Seminer Kitaplığı, nr. 4018; Yüksel Ger eser üzerinde bir mezuniyet tezi hazırlamıştır, İÜ Türkiyat Enstitüsü, tez nr. 1049), Sînanoğlu (yazılışı: 884/1479; Süleymaniye Ktp., Kasidicizâde Süleyman Sırrı, nr. 418; DTCF Ktp., nr. 9), Gülşenî-i Saruhânî (ö. 888/1483'ten sonra), Cefâyî (yazılışı: 889/1484, Cefâyî'nin *Dekâyîku'l-hakâyık* adlı mesnevisinin sonunda yer alan bir mevlid olup başlıkları Süleyman Çelebi'nin eserine çok benzemektedir, bk. Azmi Bilgin, "Das Dakâyîk al-Hakâyîk von Cefâyî", *Materialia Turcica*, XXIII [Göttingen 2002], s. 111-118), Mustafaoglu (yazılışı: 896/1491), Ebülhayr İpsalalı (yazılışı: 897/1492; Millet Ktp., nr. 1365, 1366; DTCF Ktp., İsmail Saib Sencer, nr. 4791; bu mevlid üzerinde Süleyman Bülbül bir mezuniyet tezi

hazırlamıştır, İÜ Türkiyat Enstitüsü, tez nr. 1032), Yahyâ (ö. 901/1496; Beyazıt Devlet Ktp., nr. 5308), Emîrî (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3827).

XVI. yüzyıl: Halil (yazılışı: 907/1501; Süleymaniye Ktp., Yahyâ Efendi, nr. 4464; DTCF Ktp., nr. 698, İsmail Saib Sencer, nr. 5308/1), Hamdullah Hamdi (Akşemseddinzâde, yazılışı: 900/1494-95; Hacı Selim Ağa Ktp., Kemankeş Emîr Hoca, nr. 18; İÜ Ktp., TY, nr. 1980; TDK Ktp., nr. 289; British Museum, Or., nr. 1163; Nurten Ersoy eser üzerinde bir mezuniyet tezi hazırlamıştır, DTCF Ktp, nr. 52), Zâtî (ö. 953/1546), Muhibbî (ö. 965/1558; Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3756), Şemsî (yazılışı: 988/1580; eser üzerinde Hasan Aksoy bir doktora çalışması yapmıştır, bk. bibl.), Hasan Bahrî (Karesili, ö. 994/1586; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1910), Abdî (İÜ Ktp., TY, nr. 7361), Bihiştî (İÜ Ktp., TY, nr. 7398; Aygül İpek bu mevlid üzerinde bir mezuniyet tezi hazırlamıştır; İÜ Türkiyat Enstitüsü, tez nr. 1971), Mehmed Hevâtî (Kanûnî Sultan Süleyman devri sadrazamlarından İbrâhim Paşa için Tokat'ta nazmedilmiştir; Süleymaniye Ktp., Lala İsmâil, nr. 376), Şâhidünnâyî (Millet Ktp., Manzum, nr. 1347, 1349, 1370; Süleymaniye Ktp., Mihrîşah Sultan, nr. 319; İÜ Ktp., TY, nr. 7339; TSMK, Hazine, nr. 1246), Şehidî (İÜ Ed. Fak. Türkoloji Seminer Kitaplığı, nr. 4018; DTCF Ktp., M. Çon, nr. 28, 698), Visâlî Ali Çelebi (TDK Ktp., nr. 17/99; bu mevlid üzerinde Nezahat Papuççu bir mezuniyet tezi hazırlamıştır, DTCF Ktp., nr. 325).

XVII. yüzyıl: Abdurrahman Ankaravî (ö. 1107/1695-96), Kuloğlu, Murâdî (Bursa Müzesi Ktp., nr. 37).

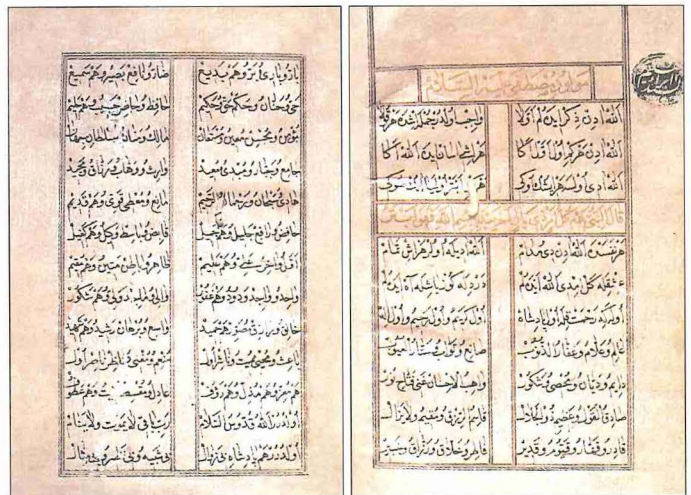
XVIII. yüzyıl: Dede Mehmed Efendi (ö. 1147/1734; Nuruosmaniye Ktp., nr. 3218, eser *Dede Mevlidi* diye tanınmaktadır),

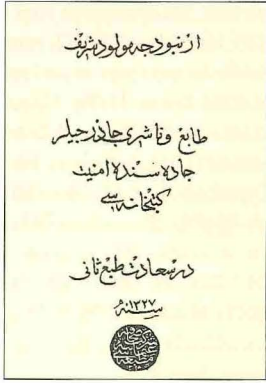
Nahîfî (ö. 1151/1738; Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 323, Hamidiye, nr. 252; eser üzerinde Abdülkadir Arpacı mezuniyet tezi [İÜ Türkiyat Enstitüsü, tez nr. 1208], Yusuf Karaca yüksek lisans tezi [1997, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü] hazırlamıştır), Ahmed Mürşidî (Diyarbakirli, ö. 1174/1760-61), Selâhaddin Uşşâkî (ö. 1195/1781), Bekâî (Darendeli, ö. 1200/1786), Beyzâde Mustafa (ö. 1200/1786; eser matbudur [İstanbul 1264], Selâmî Mustafa Efendi (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 444).

XIX. yüzyıl: Hasan İlmî (Kozanlı, yazılışı: 1226/1811, İstanbul'da basılan eserin baskı tarihi belli değildir), Halil Siirdî (ö. 1843), Râgîb Efendi (ö. 1848; Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 1453), Tâhir Ağa (es-Seyyid Mehmed Tâhir, yazılışı: 1279/1862-63, eser 1326'da [1910] basılmış olup baskı yeri belli değildir), Kâmilî (Şâban Âmidî, yazılışı: 1279/1862-63; Süleymaniye Ktp., Kadızâde Burhâneddin, nr. 146/4), Mehmed Sâlih Nihânî (İstanbul 1308), Edirne Müftüsü Fevzi Efendi (ö. 1900; bahir aralarında okunacak tevşihleri de kendine ait olmak üzere iki Türkçe, bir Arapça mevlid yazmıştır; bu eserler matbu olup biri hariç baskı yeri ve tarihleri belli değildir), Keşfi-i Saruhânî (ö. 1900; Mehmed Gökalp, "Keşfi'nin Mevlid-i Nebevîsi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 94 [1995], s. 205-225), Rif'at (Manastırlı, ö. 1907 [?]).

Ne zaman yazıldığı tesbit edilemeyen mevlidlerin şairleri de şunlardır: Abdülkadir Necip (Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Ktp., Orhan Gazi, nr. 622), Âkîf (Bursalı), Akîf, Cebri, Âşık Çelebi, Gulâmî, Hatîb-i Ayasofya Hamdullah b. Hayreddin (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4510), Hüseyin Efendi, İbrâhim Kadem (el-Hac, eser İstanbul'da Mekteb-i Sanâyi Matbaası'nda

Süleyman
Çelebi'nin
927 (1521)
istinsah tarihli
Mevlid'in
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Fâtih, nr. 5430)

Hafız Ali'nin
Arnavutça
Mevlid-i Şerif
adlı mevlid
tercümesinin
2. baskısının
kapağı
(İstanbul 1327)

basılmış olup baskı tarihi belli değildir), İbrâhim Nazif Karamânî, Keşfi-i Samat-yevî, Mehmed Hasan, Muhammed Ham-di el-Hüseyî, Muhammed Hamza (Arap vâiz, Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 440; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1910), Mustafa (Bursalı, kitapçı), Nesîmî, Nûrî (Yâsinci-zâde), Osman Feyzi Efendi, Osman Sirâ-ceddin (Erzurumlu), Re'fet Efendi (Beyazıt Devlet Ktp., nr. 5306), Şâhidî (bu mevlidlerin nüshaları ve şairleri için ayrıca bk. *Osmanlı Müellifleri*, II, 222; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1910; Mazioğlu, VI/1 [1974], s. 31-62; Süleyman Çelebi, *Vesiletü'n-Necât: Mevlid* [nşr. Pekolcay, Ankara 1993], s. 40-43).

Mevlidler içinde Süleyman Çelebi'nin eseri bir sehl-i mümtenî olarak ayrı bir değer taşımaktadır. Hamdullah Hamdî'nin sade Türkçe ile yazmaya özel gayret gösterdiğini belirttiği *Ahmediyye*'si bil-hassa edebî kıymeti bakımından önemli bir eserdir. Süleyman Çelebi'nin mesnevisinden sonra en fazla tanınan mevlid, Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusu olmasının da tesiriyle tasavvufî özellikler taşıyan Şemseddin Sivâsî'nin eseridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Süleyman Çelebi, *Vesiletü'n-necât: Mevlid* (nşr. Ahmed Ateş), Ankara 1954; a.e. (nşr. Faruk Kadri Timurtaş), İstanbul 1970; a.e. (nşr. Necla Pekolcay), İstanbul 1980; a.e. (nşr. Necla Pekolcay), Ankara 1993, tür.yer.; Ahmed Fakih, *Çarh-nâme* (nşr. Mecdut Mansuroğlu), İstanbul 1956; *Osmanlı Müellifleri*, II, 222, 445; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1910; Necla Pekolcay, *Türkçe Mevlid Metinleri* (doktora tezi, 1950), İÜ Ed. Fak.; a.mlf., "Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi", *TDED*, VI (1955), s. 39-64; a.mlf. - H. Fuchs, "Mevlid", *İA*, VIII, 174-176; Ahmed Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, İstanbul 1958; Hasan Aksoy, *Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Eserleri ve Mevlidi: Tenkitli Neşir* (doktora tezi, 1984), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., "Türk Edebiyatında Mevlidler", *Türkler* (nşr. H. Celal Güzel v.dğr.), Ankara 2002, XI, 758-761; a.mlf., "Mevlid", *TDEA*, VI, 315-319; R. Bahar Akarınar, *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları* (doktora tezi, 1999),

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Nihad Sami Banarlı, "Büyük Nazîreler Mevlid ve Mevlid'de Millî Çizgiler", *İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Dergisi*, İstanbul 1962 (ayrı basım); Hasibe Mazioğlu, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler", *TD*, VI/1 (1974), s. 31-62; M. Tayyib Okıç, "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri", *İİFD*, sy. 1 (1975), s. 17-78; Mehmet Gökalep, "Keşfi'nin Mevlid-i Nebevîsi", *TDA*, sy. 94 (1995), s. 205-225; Mustafa Uzun, "Fevzi Efendi, Edirne Müftüsü", *DİA*, XII, 509.

HASAN AKSOY

□ MÜSİKİ. Türk dinî müzikisinde mevlid, özellikle Osmanlı coğrafyasında yoğun bir ilgi gören Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-necât* adlı mesnevisinin besteli veya kendine has bir şekilde irticâlen okunmasını ve bu maksatla yapılan törenleri ifade eder. Eserin başta Hz. Peygamber'in doğum yıl dönümü (mevlid kandili), mübarek gün ve geceler (kandiller) olmak üzere din büyüklerini anma, ölüm, doğum, sünnet, evlenme, hac ibadetini yerine getirme vb. olayların ardından sevinç ve üzüntülerin beraberce paylaşılması için düzenlenen toplantılarda okunması yaygın bir âdet haline gelmiştir. Sadettin Nüzhet Ergun gibi bazı araştırmacılar, *Vesiletü'n-necât*'in bizzat Süleyman Çelebi veya Sinâneddin Yûsuf tarafından bestelenmiş olabileceğini kaydetmektedir (*Türk Musikisi Antolojisi*, I, 13, 17). Ancak eserin bugün bilinen yegâne bestekârı Bursalı Sekban'dır (XVII. yüzyıl). Mevlidin bu bestesi XIX. yüzyılın sonlarına kadar okunmuş, zamanla unutulmaya yüz tutunca Mutaftâde Ahmed Efendi gibi müşikişinaslar bu besteyi öğretmek için uğraşmışsa da ilgisizlik sonucu unutulmuştur. El yazması bazı mevlid nüshalarında mısraların yanına yazılan ve o mısra da takip edilmesi gereken makam seyirlerini işaret eden makam isimleri eski besteli mevlidin izlerini taşıyan önemli kayıtlar olarak günümüze ulaşmıştır.

Mevlid manzumesinin her bölümü (bahir) mevlidhan denilen bir kişi tarafından, bahirler arasındaki tevşihler de tevşihhan grubunca okunur. Bahirler arasında belli bir makam sıralaması takip edilerek gerçekleştirilen mevlid icrasında genellikle şöyle bir seyir takip edilir: Önce sabâ, çârgâh, düğâh veya şevkutarab makamından tilâvet edilen Kur'an-ı Kerim veya bir tevşihle mevlid töreni açılır. Daha sonra yine aynı makamda bir kaside okunup, "Allah adın zikredelim evvelâ" mısrayla başlayan "Tevhid" veya "Münâcât" bahrine sabâ makamıyla girilir. Sabâ zemzeme, bestenigâr, düğâh, çârgâh, şevkutarab,

muhayyer, uşşak, isfahan, tâhir-bûselik, hüseyî veya acem-aşiran, acem-kürdî gibi makamlara geçkiler yapılarak, "Her ki diler bu duâda buluna / Fâtîha ihsan ede ben kuluna" mısraının ardından mevlidhanın yüksek sesle söylediği, "Merhum ve mağfur Süleyman Çelebi'nin ve kâffe-i ehl-i îmânın ruhu için el-Fâtîha" cümlesini takiben okunan Fâtîha'dan sonra bahir tamamlanır.

"Hak Teâlâ çün yarattı Âdem'i" mısraıyla başlayan "Nur" bahrine hicaz makamıyla girilir. Evîç, ferahnâk, segâh, müstear, şehnaz, karcığar, tâhir-bûselik makamlarında geçkilerin yer aldığı bu bahir de hicazla sona erer; ardından topluca salavât getirilir. Mevlidin üçüncü bahri, "Âmine Hâtun Muhammed ânesi" mısraıyla başlayan "Vilâdet" (Velâdet) bahridir. Rast makamıyla başlayan bu bahirde nişâburek, süzidilârâ, segâh, nihâvend veya süzinak, mâhur, hüzzam, sabâ, uşşak veya hicaz, kürdîlihicazkâr, isfahan makamları gösterildikten sonra yine rast ile karar kılınır; okunan salâtü selâmı kısa bir dua takip eder. Bu bahirde, "İndiler gökten melekler saf saf" mısraında gerdâniye perdesinden girip mâhur nağmeleriyle meyan yapmak, "Bu gelen ilm-i ledün sultanıdır" mısraını kürdîli-hicazkâr, "Âmine eydür çü vakt oldu tamam" mısraını da isfahan makamında okumak âdettir. "Yaratılmış cümle oldu şâduman" mısraıyla başlayan "Merhaba" bahrine hüseyî ile girilip pencgâh, uşşak gibi makamlara geçkiler yapıldıktan sonra segâh veya hüzzamda karar kılınır; ardından salâtü selâm getirilir. Mevlidin "Mi'rac" bahrine, "Söyleşirken Cebrâil ile kelâm" mısraıyla girilir. Hüzzam, segâh, irak, karcığar, sabâ, evîç, hicaz, nihâvend, süzidil ve kürdîli-hicazkâr makamlarına geçkiler yapıldıktan sonra segâh makamıyla karar kılınmasının ardından yine salâtü selâm getirilir. Uzun süredir pek okunmayan "Vefat" bahri de hicaz, nevâ, uşşak ve bayatî makamlarından okunmaktaydı. Mevlidin son bölümü olan "Dua" bahrine uşşak makamıyla girilir. "Yâ ilâhî ol Muhammed hakkıyçün" mısraıyla başlayan bu bölümde komşu makamlarda gezinildikten, bu arada sabâ ve bestenigâr makamlarına da geçkiler yapıldıktan sonra, "Rahmetullâhi aleyhim ecmaîn" mısraıyla hüseyî makamında mevlid bitirilir. Ardından okunan Kur'an-ı Kerim ve yapılan dua ile mevlid kıraati ve töreni tamamlanır.

Son zamanlara kadar mevlid bahirleri arasında mevlidhanların kaside okuduğu bilinmektedir. Bir bahrin bitiminin ardın-